

Силабус дисципліни «Інституційна економіка»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 123 · КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ

БАКАЛАВР

120 годин · 4 кредити ЄКТС · 4 змістовних модулі

Загальна інформація про дисципліну

Ідентифікація

Назва: Інституційна економіка

Спеціальність: **123** Комп'ютерна інженерія

Освітні програми: ОП «Фінанси, банківська справа та страхування в управлінських інформаційних системах і технологіях»; ОП «Облік і оподаткування в управлінських інформаційних системах і технологіях»

Ступінь: Бакалавр · **Підсумковий контроль:** Залік

120

Годин

загальний обсяг дисципліни

4

Кредити ЄКТС

відповідно до стандарту

4

Модулі

змістовних блоки курсу

Компетентності та результати навчання

Загальні компетентності Здатність до аналізу, синтезу та критичного оцінювання інформації в інституційному та економічному контексті: виявлення закономірностей інституційних змін, порівняння формальних і неформальних інститутів, формування обґрунтованих висновків і висловлення власної позиції. Уміння самостійно навчатися, планувати роботу та організовувати виконання завдань у визначені строки. Здатність до усної та письмової професійної комунікації: чітко пояснювати інституційні поняття, аргументовано відповідати на запитання, оформлювати аналітичні записки та звіти. Відповідальність, ініціативність, дисциплінованість та готовність працювати в команді під час аналізу кейсів інституційних реформ. • аналізувати навчальну, статистичну та нормативну інформацію; • виділяти головне та узагальнювати результати; • планувати власну діяльність і дотримуватися дедлайнів; • коректно спілкуватися з викладачами та одногрупниками; • брати участь у командній роботі та розподіляти обов'язки.	Фахові компетентності Розуміння сутності інституційної економіки, її функцій та ролі у формуванні інформаційного та цифрового середовища. Знання принципів функціонування інститутів як регуляторів економічної поведінки агентів, класифікації формальних і неформальних правил, механізмів їх виникнення та трансформації. Здатність аналізувати трансакційні витрати, права власності, контрактні відносини та проблеми агентських взаємодій у сфері ІТ-підприємств, фінансових установ та інформаційних систем управління. Знання основ інституційного проектування, теорії суспільного вибору та інституційних реформ в умовах цифрової економіки. • ідентифікувати інститути та аналізувати їх вплив на економічну поведінку агентів; • оцінювати рівень трансакційних витрат у різних інституційних середовищах; • характеризувати системи прав власності та контрактних відносин у цифровій економіці; • аналізувати інституційні реформи та їх наслідки для ІТ-галузі й фінансового сектору; • пояснювати вплив інституційного середовища на прийняття управлінських рішень.	Результати навчання Пояснювати сутність інституційних категорій та явищ: інститути, трансакційні витрати, права власності, контрактні відносини, опортунізм, обмежена раціональність, суспільний вибір та інституційні зміни. Аналізувати інституційне середовище підприємств сфери ІТ та інформаційних систем. Характеризувати формальні й неформальні інститути, застосовувати методи оцінки ефективності інституційного середовища, визначати основні тенденції та робити висновки щодо інституційних трансформацій в умовах цифровізації. Орієнтуватися в нормативно-правовій базі у сфері цифрової та інформаційної економіки. • пояснювати зміст базових інституційних категорій та концепцій; • аналізувати структуру й динаміку трансакційних витрат; • оцінювати ефективність систем прав власності та контрактів; • застосовувати інституційний аналіз до вирішення практичних задач у сфері ІТ та фінансів; • використовувати нормативні та наукові джерела для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.
---	---	--

Теоретичні засади інституційної економіки

Тема 1.1

Інституційна економіка як науковий напрям.

Виникнення та етапи розвитку інституціоналізму, класичний та неоінституціональні напрями, основні представники і ключові ідеї.

Тема 1.2

Інститути: сутність, структура та класифікація.

Поняття інституту та інституції, формальні й неформальні правила, механізми примусу до їх виконання, роль інститутів у координації економічної діяльності.

Тема 1.3

Інституційне середовище та організації.

Співвідношення понять «інститут» і «організація», інституційне середовище як система обмежень, вплив інституційного середовища на діяльність ІТ-підприємств і фінансових установ.

Тема 1.4

Теорія обмеженої раціональності та опортунізму.

Концепція обмеженої раціональності Г. Саймона, опортунізм економічних агентів, їх прояви в інформаційних системах управління та фінансовому секторі.

Трансакційні витрати, права власності та контракти

Тема 2.1

Теорія трансакційних витрат: сутність, класифікація (пошукові, переговорні, витрати специфікації та захисту прав), методи оцінки та мінімізації в умовах цифрової економіки.

Тема 2.2

Права власності в інституційній економіці: теорема Коуза, специфікація прав власності, інтелектуальна власність та її захист в ІТ-середовищі, цифрові активи й авторське право.

Тема 2.3

Контрактні відносини та теорія контрактів. Класифікація контрактів (класичний, неокласичний, відносний), неповні контракти, специфіка контрастування в ІТ-аутсорсингу та фінансових послугах.

Тема 2.4

Теорія фірми в неінституціональній економіці. Фірма як ієрархія та як «пучок контрактів», межі фірми, вертикальна інтеграція, ІТ-компанії та фінтех-підприємства як інституційні форми.

Теорія суспільного вибору та держава ЯК ІНСТИТУТ

Тема 3.1

Теорія суспільного вибору: поведінка політичних агентів, лобювання, пошук ренти, провали державного регулювання та їх наслідки для регуляторного середовища IT-галузі.

Тема 3.2

Держава як інституційна структура. Теорії держави в інституційній економіці, контрактна та експлуататорська держава, регуляторна функція держави у сфері цифрової економіки та фінансів.

Тема 3.3

Корупція, тіньова економіка та неформальні інститути. Природа корупції з інституційної точки зору, неформальні правила ведення бізнесу, їх вплив на ефективність інформаційних систем управління.

Тема 3.4

Інституційне регулювання фінансового та банківського секторів. Регуляторна архітектура банківської системи, страхового ринку та ринку цінних паперів як інституційних структур.

Інституційні зміни та цифрова економіка

Тема 4.1

Теорія інституційних змін Д. Норта. Механізми виникнення, закріплення та трансформації інститутів, ефект path dependency (залежності від попереднього шляху), інституційні пастки.

Тема 4.2

Інституційна система цифрової економіки. Цифрові платформи як нові інституційні форми, регулювання платформних ринків, інститути захисту даних та кібербезпеки.

Тема 4.3

Інституційні реформи в Україні. Аналіз ключових реформ у сфері цифровізації, захисту прав власності, дерегуляції та євроінтеграційних змін, їх вплив на IT-галузь і фінансовий сектор.

Тема 4.4

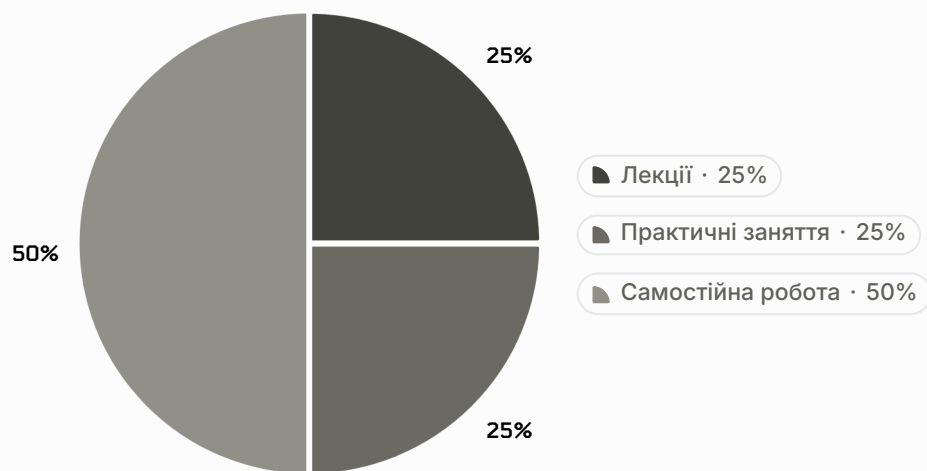
Інституційне забезпечення інноваційного розвитку. Національні інноваційні системи, інститути стимулювання R&D, венчурне фінансування, технологічні парки та їх роль у розвитку IT-підприємств.

Розподіл навчального часу — 120 годин

Модуль	Тема	Лекції (год.)	Практичні (год.)	Самостійна робота (год.)
Модуль 1	Тема 1.1 — Інституційна економіка як науковий напрям	2	2	4
	Тема 1.2 — Інститути: сутність та класифікація	2	2	4
	Тема 1.3 — Інституційне середовище та організації	2	2	3
	Тема 1.4 — Обмежена раціональність та опортунізм	2	2	3
Модуль 2	Тема 2.1 — Трансакційні витрати	4	4	4
	Тема 2.2 — Права власності	2	2	3
	Тема 2.3 — Контрактні відносини	2	2	3
	Тема 2.4 — Теорія фірми	2	2	4
Модуль 3	Тема 3.1 — Теорія суспільного вибору	2	2	4
	Тема 3.2 — Держава як інституційна структура	2	2	3
	Тема 3.3 — Корупція та тіньова економіка	2	2	3
	Тема 3.4 — Регулювання фінансового сектору	2	2	4
Модуль 4	Тема 4.1 — Теорія інституційних змін	2	2	3
	Тема 4.2 — Цифрова економіка та нові інститути	2	2	4
	Тема 4.3 — Інституційні реформи в Україні	2	2	3
	Тема 4.4 — Інноваційний розвиток та інститути	2	2	4
Разом		30	30	60

 Загальний обсяг: **120 годин = 4 кредити ЄКТС**. Розподіл є орієнтовним і може коригуватися відповідно до специфіки навчального процесу.

Примітки до розподілу часу

Структура навчального часу

Загальний обсяг — **120 годин (4 кредити ЄКТС)** — розподілено між трьома формами роботи для забезпечення балансу між теорією та практикою.

- **Лекції (30 год.):** подача ключового теоретичного матеріалу
- **Практичні (30 год.):** відпрацювання навичок, розв'язання задач та кейсів
- **Самостійна робота (60 год.):** поглиблене вивчення, підготовка завдань

□ Самостійна робота становить **50% обсягу дисципліни** — студенти навчаються самостійно аналізувати інституційне середовище.

Самостійна робота студентів

Опрацювання літератури

Поглиблене вивчення теоретичного матеріалу за підручниками з інституційної економіки (Норт, Олсон, Вільямсон у перекладах та сучасних навчальних виданнях), нормативно-правовими актами (Закон про захист персональних даних, Закон про електронну комерцію, регуляторні акти НБУ), науковими статтями у фахових виданнях. Студент має вміти конспектувати ключові положення, виділяти головні поняття, порівнювати підходи різних авторів до трактування інституційних категорій.

Робота з інформаційними ресурсами

Опрацювання офіційних сайтів Міністерства цифрової трансформації України (thedigital.gov.ua), Національного банку України (bank.gov.ua), Верховної Ради України (zakon.rada.gov.ua), НКЦПФР (nssmc.gov.ua) та Державної служби статистики (ukrstat.gov.ua). Аналіз регуляторних документів, звітів про цифрову трансформацію, статистичних даних щодо розвитку ІТ-галузі та фінансового ринку.

Індивідуальні завдання

Виконання аналітичних завдань із оцінки трансакційних витрат у конкретних галузях (ІТ-аутсорсинг, фінтех, страхування); порівняльного аналізу інституційних середовищ різних країн; розгляду кейсів порушення прав інтелектуальної власності та контрактних конфліктів. Творчі завдання — есе, аналітичні записки та міні-дослідження з актуальних питань інституційних реформ та цифровізації економіки України.

Підготовка до занять

Підготовка до практичних занять шляхом опрацювання умов задач і кейсів, повторення теоретичного матеріалу та відпрацювання методів інституційного аналізу; підготовка до тестувань через вивчення ключових термінів і визначень; підготовка до модульних контрольних робіт через систематизацію знань, повторення прикладів із занять і розгляд типових ситуацій інституційних взаємодій.

Форми контролю знань

1

Поточний контроль

Завдання: аналітичні та розрахункові вправи за темами змістовного модуля, обговорення кейсів, усні опитування. Оцінюються регулярність виконання завдань, якість відповідей і рівень засвоєння матеріалу. Поточний контроль формує накопичувальну оцінку протягом семестру.

2

Проміжний контроль

Модульна контрольна робота або комплексне ситуаційне завдання, що охоплює теми відповідного змістовного модуля (теоретичні питання, аналіз інституційних ситуацій, розв'язання задач). Оцінюються повнота відповіді, правильність аналізу та обґрунтованість висновків.

3

Підсумковий контроль

Залік відповідно до навчального плану. Форма проведення — тестування та/або письмові завдання. Підсумкова оцінка враховує результати поточного, проміжного та підсумкового контролю відповідно до встановленої шкали оцінювання: 100-бальна система з переведенням у національну шкалу та ЄКТС.

Методи викладання

Підходи до навчання

Викладання дисципліни «Інституційна економіка» поєднує класичні академічні та інтерактивні методи, що забезпечує формування не лише міцної теоретичної бази, а й практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності у сфері комп'ютерної інженерії, фінансів, обліку та управлінських інформаційних систем. Такий підхід сприяє глибшому розумінню інституційних процесів, розвитку аналітичного мислення та вмінню застосовувати набуті знання під час розв'язання фахових задач.

Лекції Системне подання теоретичного матеріалу з використанням наочних схем, таблиць і прикладів із практики ІТ-компаній та фінансових установ; студенти ведуть конспекти та задають уточнювальні запитання.	Кейс-стаді Аналіз реальних інституційних ситуацій (контрактні конфлікти в ІТ-аутсорсингу, захист прав інтелектуальної власності, регуляторні реформи); студенти виявляють проблему та обґрунтовують рішення.	Практичні задачі Розрахункові та аналітичні вправи за темами (оцінка трансакційних витрат, аналіз контрактних відносин, визначення ефективності інституційних норм); відпрацювання методів інституційного аналізу.
Дискусії Обговорення актуальних інституційних проблем цифрової економіки України (регулювання платформних ринків, захист даних, євроінтеграційні реформи); розвиток критичного мислення та аргументації.	Робота з нормативними документами Опрацювання законодавства у сфері ІТ, захисту даних, авторського права, фінансового регулювання та підзаконних актів; формування навичок роботи з правовою базою цифрової економіки.	Самостійне дослідження Підготовка аналітичних записок, міні-рефератів і презентацій за обраною темою; розвиток навичок самостійного пошуку та систематизації інформації про інституційні зміни.
Тестування та опитування Перевірка рівня засвоєння матеріалу після кожної теми; формування навичок чіткого та лаконічного формулювання відповідей щодо інституційних концепцій.		
 Усі методи спрямовані на формування компетентностей, передбачених освітніми програмами спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія».		

Рекомендована література та ресурси

1. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер. з англ. І. Дзюби. — Київ : Основи, 2000. — 198 с. (класичне першоджерело, обов'язкове до вивчення).
2. Вільямсон О. Економічні інститути капіталізму: фірми, ринки, відносна контракція. — Київ : АртЕк, 2001. — 472 с. (фундаментальне першоджерело).
3. Задоя А. О., Петруня Ю. Є. Економіка: базовий курс : навч. посіб. [Електронне видання]. 6-те вид., переробл. і доп. — Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. — 265 с.
4. Кудінова А. В., Кулага І. В., Лопух К. В. Основи економічних знань : навч. посіб. — Київ : ВЦ «Академія», 2023. — 208 с.
5. Непран А. В., Шевченко І. Ю. (ред.) Економіка підприємства : підручник. У 3 т. Т. 1. — Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2024.
6. Гик В., Дефір А. Облік трансакційних витрат: бібліометричний аналіз та перспективи наукових досліджень. Економіка та суспільство. — 2024. — № 70. — DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-76>.
7. Шашина М., Павлюк Т. та ін. European Integration and Globalisation of Ukraine's Digital Economy: Strategic Directions and Prospects. Salud, Ciencia Y Tecnología — Serie De Conferencias. — 2024. — 3, 656. — DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2024.656>.
8. Шерстюк О., Гоблик В. та ін. Assessment of the digital transformation of Ukraine's economy: Challenges, opportunities, and strategic prospects. Economics of MSU. — 2025. — Vol. 12(1). — DOI: <https://doi.org/10.52566/msu-econ1.2025.159>.
9. Verbivska L. та ін. Digitalization of the Ukrainian economy during a state of war is a necessity of the time. Amazonia Investiga. — 2023. — 12(68). — С. 184–194. — DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.17>.
10. Marchuk U., Kurylina M. The impact of accounting digitization on the competitiveness of Ukrainian business. Herald of Economics. — 2025. — № 4. — С. 90–104. — DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.04.090>.
11. Єршова О. О., Гончаренко І. М. Сучасні моделі управління розвитком бізнесу: сутність, види, інноваційні бізнес-моделі. Журнал стратегічних економічних досліджень. — 2022. — № 2(7). — С. 75.
12. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник. — Житомир : Університет «Полісся», 2024. — 317 с.
13. Шубала О. М., Рудь Н. Т., Дзямулич М. І. Економіка та управління персоналом : навч. посіб. — Луцьк : Надстир'я, 2024. — 344 с.
14. Stepasyuk L. M., Yakymovska A. V. Методичні вказівки для виконання практичних завдань з дисципліни «Економіка підприємства». — Київ : НУБіП України, 2024.
15. OECD Digital Economy Outlook 2024: Strengthening Connectivity, Innovation and Trust. — OECD Publishing, 2024. — DOI: <https://doi.org/10.1787/3adf705b-en>.
16. Закон України «Про захист персональних даних» (чинна редакція зі змінами). — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
17. Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-VIII (зі змінами). — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.
18. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (нова редакція зі змінами). — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>.
19. Міністерство цифрової трансформації України. — URL: <https://thedigital.gov.ua/>.
20. Національний банк України. Офіційний сайт. — URL: <https://bank.gov.ua/>.
21. Офіційний сайт Верховної Ради України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
22. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/>.
23. Державна служба статистики України. — URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
24. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. — URL: <https://nssmc.gov.ua/>.
25. Журнал «Економіка та суспільство» (електронне видання). — URL: <https://economyandsociety.in.ua/>.